

VILMOS CSÁSZÁR SÉTAKOCSIZÁSON A BABELSBERGI PARKBAN.

végre Rudnay Sándor érsekprimás alatt, 227 évi távollét után, az érsekiség és főképtalan újra visszanyerte ősi székhelyét. A visszatérő hercegprimás lakásul ama szerény egykori kolostort választá, mely a vizivárosi templom mellett egész napjainkig tartózkodási helyül szolgált az esztergomi érseknek.

Rudnay után Kopácsy József folytatta a bazilika építését a városban, de csak utóda, Szczytowski János szentelte föl az akkor még teljesen be sem fejezett székesegyházat. A bazilika befejezése, valamint a Bakacs-kápolna restaurálása is a jelenlegi primásra, Simor Jánosra maradt, ki mindent elkövetett, hogy egyúttal az érseki székhelynek hajdani fényét is visszaadja.

A tudomány és művészet remekeiből főpásztorokodásának már első évtizedében oly gyűjteményt állított, hogy a szerény primási palota távol sem nyújtott elhelyezésére elegendő fért. Ez is egyik főoka volt, hogy az érsekiséget egy ez állás méltóságának megfelelő palotával ajándékozza meg.

1880-ban fogtak hozzá az új palota építéséhez, melylyel a jeles műépítész, Lippert bízott meg. Ez év nyarán kezdtek meg az eddigi régi palota helyén, a régi alapokon, de részben pilótákra rakott új alapokon is, új terv szerint az építést, mely oly gyorsan haladt, hogy 1881 október elején az új falak már tető alatt állottak, s a rá következő év első havában készen állott az egész s ünnepélyesen letétele az épü-

let zárkóve. A nagylelkű főpap e több mint fel millió forintba került, saját szerzeményéből kitűnő műizléssel épült palotát az 1881 június 29-én kiállított okmányokkal az érsekiségnek ajándékozza.

Magyarország primásainak tehát most már magas állásukhoz méltó palotája van az impozáns bazilikától koronázott hegy lábainál, a Duna partján.

A pompás palotába három bejárás vezet; az egyik a Duna, a másik kettő az utca felől. Az utóbbiak egyikén juthatni a díszes lépcsőházba, melynek mozaikkal kirakott padozatáról karrarai márványból faragott 9 láb széles 72 lépcsőfok vezet az emeleten a primás s a fejedelmi vendégek számára berendezett lakosztá-

lyokba. A lépcsőház falai arányos mezőkbe vannak osztva, s ezek egyikén, a lépcső második kanyarulatánál van elhelyezve ama nagyszerű mozaik-mű, mely Lippert rajza szerint Salviati velencei festő műve s a primás czimerét s a bibornok-érseki jelvényeket mutatja. A czimer főalakja — Maria immaculata a földteken — világoskék mezőben, oszlopos mennyezet alatt áll e jelmondattal: «Sub tuum praesidium».

A palota egyik legszebb helye a diszterem, mely egész nagyságában, ép úgy mint egyes részleteiben, stilszerű arányosságot s izlésteljes pompát mutat. Már az ajtók keretei is lek tik figyelmünket finom vonalzataikkal s mestori kezekre való faragásaikkal; a padozat fazonaikkal van kirakva, a falakat színes márványmezők borítják, a lapos kupolaszerű mennyezet pedig pilasztereken nyugszik. Az oriaszi tükrök között, az ablakkal szemben elhelyezett márványkandallón a palota urának czimerei láthatók pompás faragványban. Innen a fogadó termekbe juthatni, ezeken át pedig a hercegprimás saját lakosztályába, mely ablakival a Duna hajaira néz. E szobákból csigalépcső vezet a társalgóterembe. Ugyancsak ez emeleten vannak az egyes vendégszobák is berendezve, kényelem s pompa tekintetében mi kívánni valót sem hagyva hátra. A vendégszobák alatt vannak az érseki hivatalos személynézetnek szobái, mind lakályos, kényelmes hely, a diszterem fölött pedig — az utcára néző részen — vannak a fejedelmi vendégek számára berendezett lakosztály termek: ugymint egy előterem, három nagy nappali s hálószoba.

A primás lakosztálya s az érsekvárosi plébániatemplom között van font a téli, s alatta a nagyobb házi kápolna. Ennek padozata stilszerűen díszített zománc-lapocskákból van összeállítva, a falak részarányos mezőkben gipsz-díszítésekkel borítva, a mennyezetet alkotó gerendázaton pedig egyházi jelvények láthatók. A mi azonban figyelmünket kiválóan leköti, az a karrarai márványból román stílusban alkotott oltár, melyen a faragás okozta bemélyedéseket finom díszítések takarják, különféle színű márványból készülve s mozaik-szerűen összeállítva.

A palota legérdekesebb részét azonban kétségen kívül azon termek képezik, melyekben a hercegprimás által gyűjtött nagyszerű, már 40,000 kötetnyi ritka becsű könyvtár, valamint a többi teremben a műkincsek vannak elhelyezve, nem különben az érsekiség tulajdonát képező irattár. A gyűjtemény, melyet alapítójáról «Simor muzeum»-nak lehet nevezni, könyv-, irat-, kép-, metszvény-, régiség-, ritkaság-tárból áll; mind-egyik gazdag, rendezett tartalommal. A könyvtár nem csak hittani és egyházi legjelesebb munkákkal díszesedik, hanem bőven van benne képviselve a diplomatikai, történelmi szak, hogy a régi klaszikusok munkáit ne is említsük. A primási könyvtár legalább 150 oly munkával bír, melyek hazánkban az egyedüli példányok.

A könyvtárból a levéltárba juthatni, mely az előbbinél valamivel kisebb terem, de ahhoz hasonlóan van vashálózattal, hidakkal, asztalokkal berendezve, melyekben az okmányokat tartalmazó fasciculások nyugosznak. Mind a könyv-, mind az irattár erős vasajtóval s nehéz zárrakkal van ellátva, biztosítva.

A többi műkincsek gyűjteménye a második emeleten van elhelyezve, hova az ugynevezett harmadik lépcsőn jut az érdeklődő. Ott terem s egy folyosó ad helyet itt a «herceg-primási műkincsek» nevén ismert képek, ritkaságok, metszvények, régiségek s díszmunkák gyűjteményének, még pedig úgy, hogy az első teremben vannak a díszmunkák, a másodikban a metszvények, a harmadikban s a mellette elhuzódó

folyosón a képek, a negyedikben a régiségek, az ötödikben pedig a ritkaságok.

A palotának azonban nemcsak ez öt termében vannak műkincsek, ritkaságok. A hercegprimás magántermében még tömérdek oly régi butor, ékszer, edény van, melyek méltán foglalhatnának helyet bármely gyűjteményben vagy muzeumban; azon kívül sok kitűnő festmény, mint pl. — hogy többet ne említsünk — Paczka két híres másolata: Rafael Transfigurációja s Domenichino sz. Jeromosa s több kitűnő másolat a Belvedere remekei után.

Magyarország jelenlegi herceg-primása utódait és az érsekiséget tehát nemcsak nagyszerű palotával ajándékozza meg, de azt egyszerűsággal s tudomány s művészet csarnokává is tevé.

patakokkal és vizesekkel, s egyik kimagasló pontjáról pompás gloriétte nyújt alkalmat elragadó kilátásra, végig a változatos és mosolygó tájon.

Az agg császár azonban nem csak a természet néma szemléletében tölti itt napjait. Nyolcvanhat éves koradaczára még mindig élénken érdeklik a test- és lélekedző szórakozások s a sport kényelmesebb nemei is. És ha nem is üzi ezer vesztély közt a községi zergét, mint királyunk Tirolban, ha nem is ugrat árkon-bokron keresztül élete kockáztatásával egy «brush»-ért, a hallali szilaj kedvre tüzelő hangjai mellett, azért nem ritkán látható, a mint gyönyörű viktóriája elé fogott két szelid, szürke pejjel méltóságosan hajtat végig a babelsbergi park széles és jól ápolat kocsiján, háta mögött

inasával, ki virággal gomblyukában, mellén etikettszerűen összefont kezekkel ül a bakon, elmélkedve talán néha azon az álomnak is lihetetlenül hangzó valóságban, hogy a világ leghatalmasabb fejedelme miként kocsikáztatja meg a kaszárnyai szolgálatból alig hogy kikerült fejköt, kinek hozzátartozói, meglehet, valami csöndes kis német faluban verejtéssel eszik mindennapi kenyéroket. Vilmos császárnak azonban szenvedélye a hajítás, s mikor az ur keze megkívánja a gyeplőt, akkor a szolgáló kénytelen, ha kell, ha nem urat járszani. Az egyszerű, de elegáns kettős fogat rendszeren a kastély egy oldalszárnyánál áll meg s két komornyik kiseri ki és segíti föl a császárt ruganyos kocsijába. Érdekes látvány ekkor látni a szedáni győztes s a német egység megalkotóját, minden udvari fész mellőzéseivel, magánélete s miniatűr aprólékosságában, a mint a könnyű gig gyeplőt is csak oly szilárdan, csak oly biztosan tartja, mint ama másik gyeplőt, melylyel milliókat kormányoz.

A SZERB KIRÁLYNÉ SZERB NÉPVISELETBEN.

Szerbiának nincsen arisztokráciája abban az értelemben, a mint azt a nyugati államokban látjuk. Teljes érvényre van ott emelve a demokratikus alapokon nyugvó egyenlőség s az értelmiség és vagyonon kívül alig van valami, a mi a nemzetet osztályokra választaná. A szerb nép ennél fogva szinte örömmel vett, midőn fiatal uralkodója, akkor még fejedelem, ez előtt kilencz évvel nem valamely uralkodóházbeli hercegnőt vett nőül, a mivel a függetlenségre törekvő országot bármely irányban elkötelezhette volna; hanem egy dúsgazdag magánembernek, a Romániában s Besszarabiában terjedelmes földterületekkel bíró Kecko orosz ezredesnek akkor 16 éves művelt szép leányát, Natáliát vette el, ki által a szerb uralkodóház a romániai tekintélyes Stourdza-családdal s a Komnén byzanti császároktól származó Murzsi-családdal jutott atyafiságba.

Natália királyné, ki boldog házasságában férjét már trónörökösül megajándékozta, igen szereti népét s őt népe viszont. Megnyerő egyszerűség, szendesség, finom női tapintat jellemzik s ez utóbbira mutat az az arczkép is, melyet ezuttal mutatunk be olvasóinknak s mely az ifjú királyné népe nemzeti viseletében tűntetve föl, bizonyára szívesen látott díszül szolgál minden szerb hazafi házában.

OROSZ TÖRTÉNETEK.

II.

Hogy «csinálják» a nihilistákat.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer Oroszországban egy pópa és volt neki egy fia is. A fu

NATÁLIA, SZERB KIRÁLYNÉ, SZERB NÉPVISELETBEN.

VILMOS CSÁSZÁR SÉTAKOCSIZÁSON.

A babelsbergi park, melynek sűrű árnyat adó fasorai közt a földrés legnátalmasabb császára szokta néha feledni az uralkodás terheit, lankás dombon épült kastélyával, egyike amaz óriási terjedelmű birtokoknak, melyek a német császár magántulajdonát képezik. Potsdam mellett fekszik és egy építészeti tekintetben, mint regényes fekvése által Potsdam környéke legbájosabb pontjaihoz tartozik. Az épület, melynek képünkön csak folyondárral befuttatott oldalalait látjuk, 1835—1849-ig épült a híres Schinkel tervei szerint s gazdag ornamentikája a legszebb összhangzatban áll a XVI. századbeli angol kastélyok nemes stíljával. Köröskörül nagyszerű árnyas park terül el, a legzibesebb csoportokkal, erdő- és romrészletekkel,

AZ ÉRSEK-PRIMÁSI ÚJ PALOTA ESZTERGOMBAN.

sikeresen végezte az emiániumot, de miért miért nem, elég az hozzá, hogy nem akart paposkodni. Bizonyosan nem érzett magában kedvet, tehát hivatást sem a lelkeséggel összekötött kötetmek írást. Ellenben igen nagy volt a hajlandósága a gazdálkodáshoz, és általában a földmives-élethez. A szeminárium bevezetésével hazajött, levetette az uri ruhát, pór-köntöst öltött magára, bocskort a lábára és elkezdett kaszálni, szántani, boronálni.

Véges eszünk úgy fogja fel a dolgot, hogy ebben semmi szokatlan sincs. De hajh, nem mindenki gondolkodik olyan együgyűen, hogy ha az embernek úgy tartja kedve, hát gazdálkodjék, szántson, vessen a saját gyönyörűségére. Vannak emberek, a kik nem tapodják lábba ily nyilvánosan az erkölcsi elveket, a kiknek tiszte: örködni a közönséges halandók tetteire. Az örködés pedig úgy hozza magával, hogy minden rangbeli ember maradjon hi a saját rangjához, a nem szokásos foglalkozásoktól, még inkább a rangfokozat harmoniáját megbontó munkálattól jobban őrizkedjék, mint a tüztől. Így például a kormányzósági titkárnak szent kötelessége irtózni a kollegiumi regisztrárt megillető munkáktól és viszont. Hajdanán azt beszéltek a nem irtózó titkárokról, hogy nemcsak önmagukat «szennyezik be» ezzel, hanem a többi kormányzósági titkárokat is. Ma azonban az «erkölcsi elv» szempontjából ez a magyarázat sem elégít ki többé; mostanság már így ítélik a «közvélemény»: ha ez vagy amaz a kormányzósági titkár annyira megalázza magát, hogy a kollegiális regisztrátorokkal érintkezik, ez annyit jelent, hogy elvetemült tanokat szándékszik elhinteni soraikban.

Igy történt a pap könnyelmű fiával is. Még jóformán bele se találta magát a bocskor viselésébe, már is gondolkodóba ejtette a falu csaplárát. Tudvalevő, hogy ő az első forum. Ott áll a csaplárak a pitvarajtóban, simogatja gömbölyű hasát és azon törli fejét: «mi a kő lehet ez? Magától értetik, hogy konzervatív kételyéről értesíti a bírót. A bíró még jobban elgondolkodik, mint a korcsmáros. Kerülgetni kezdi az atyuska — ez a pap neve a köznépnél — házat oly ürügy alatt, hogy sétál, holott úgy mereszti szemét, úgy fülel, vajjon nem beszélnek-e ott a hatalom lerázásáról.

Majd elrejtőzik a fa mögé, szemébe teszi kezét és úgy bámul a mezőre. Egyszer csak azt látja: pór ember jár az éke után. Nini! most megállt! Most jobbra kanyarodott! Kiderült mellette... Vajjon mit forral? Hiszen járhatna ő a faluban szent énekeket énekelni, tojást gyűjteni az istenfől hívektől, a helyett pedig... Nem tiszta munka ez!

A bíró nem türtöztetheti magát és oda szól az atyuskának:

— Ugyan mi a kő lehet ez?

Az atyuska pedig, a ki szinte hizott a gondolatától, hogy szeretett fiacskája ő vele együtt fogja zengeni a halleluját, — és az mit ki nem gondolt! — mondom, az atyuska a helyett, hogy eloszlassa a bírót és csapláros kételkedését, kitérőleg azt feleli:

— Hiszen látja!

Dejzen a bírónak se kellett több: jelentést tön a sztanóvojnál (járás rendőrfőnök).

A sztanóvoj rögtön kikalkulálta, hogy nagy-szerű fogásra van kilátás, de csinyján kell banni a dologgal. Elmegy a faluba, természetesen más ügyet elintézni, és «kéz alatt» adatokat gyűjt a pápa fiáról. A vizsgálat kideríté, hogy a pápa fia bocskort húzott a lábára, szánt, vet, boronált, szénát kaszál. «Ugyan mi a kő lehet ez?» Mikor aztán illetékesen «megbizonyosodott» az ügynek nyilvántartásáról, az atyuskához fordul:

— Mi a kő lehet ez?

— Magam is azon tűnődöm, — feleli a szent atyuska, — és nem tudok kiköszödni belőle. Beszéljen a fejével, hátha az ön oktatása észre téríti.

Maga elé hivatja hát a sztanóvoj a pap fiát és kéri:

— Földet mivelsz, ugy-e?

— Földet.

— Szántsz is?

— Szántok.

— Mi a kő lehet ez?

Természetes, hogy a pap fia nagyot bámult.

Végre magához tér és ő adja fel a kérdést:

— Talán nem szabad?

— Szabad, nem szabad, egyre megy, de nem szokásos.

— Tessék megtiltani, ha nem szokásos. Majd akkor henyíteni fogok.

A sztanóvoj még se merete betiltani a foglalkozást, tehát jelentést tett róla a járásbeli főkapitánynál, hogy így megy úgy, egy papfiu tünt fel a járásban, szemináriumot végzett, lehetne diakonus, a helyett azonban szokatlan életmódot folytat. A főkapitány okos ember, rögtön átlátott a szítán. Befogat a trojkába (hármás fogat), csengőt kötött a lovakra és elvágta a lázadás színhelyére. Oda ér az atyuska házához, negédesen leugrik a kocsirol és kéri:

— Mi a kő lehet ez?

— Eleget beszéltem már a fejével, mentegődzik a pápa: — akár csak borsót hánynék a falra. Nem volna-e kedve észre téríteni?

Az atyuska szintén tódítja a maga részéről:

— Pedig be jó dolgunk volna! Például, ha ő volna a diakonus: volna bőven tojás, gyümölcs és szász... A jövedelemnek ez a része is — a mi kezünkben maradna.

Előhívták a papfiut, még annyi haladékot sem adtak neki, hogy a földet beboronálhassa. És az apa és anya jelenlétében mosni kezdé a fiunk fejét az iszprávnik (főkapitány).

— Ah, fiatal ember! fiatal ember!

A fiatal ember azonban nem akar észre térni. Mindig azt hajítja:

— Hát tilos?

— Ah, fiatal ember! vajjon a törvény előreláthat-e minden eshetőséget? És hogy mer ön olyan keményen beszélni: hát tilos? Hiszen nem tilos, nem tilos, de nem is szokásos. Gyanus, nagyon gyanus.

Bármennyire dorgálja a fiut, nem ér vele czélt. Egyre azt rebegi:

— Nagyságos uram! Az egekre kérem: engedjen szántani!

— És az iszprávnik uram a helyett, hogy azt mondta volna: Szántás, barátom, kedved szerint! — dühében megszakgatá egyenruháját és felkiáltott:

— Pompáss! Szántsonn hátt! Boronáljon! Szánom önt éregg... öt iss... a rossz utra tévedtet! Anyácskám, nagyon sajnálom önt iss... sajnálom... nagyon sajnálom!

Az iszprávnik elhajatott, a pap fia is felült a lóra és elment bevégezni a boronálást. Az atyuska felsőhajtott és már azon kezdé: «ugy-e mondtam»... de hamar abban hagyta és kéri:

— Mikor fogsz másodszer szántani?

Eltelt belé négy hét. A pap fia nem csak hogy megszántotta másodszer a mezőt, hanem be is vetette téli veteményrel. Már eleve örült annak a gondolatnak, hogy pár hét az egész és beköszönt az aratás, a cséplés, midőn szenvedélyes ábrándjainak legszebb hevében tárantás (utazó kocs) áll meg az atyuska háza előtt, a melyből valóságos állami tanácsos perdül ki. A tanácsos ur művelt, nyájas ember, de minden elnézés

nélkül való és az orrán ott ragyogott a «pápaszem», a benne helyezett bizalmat jelképezvén. Mindamellett ő is ott kezdé, a hol a többiek:

— Mi a kő lehet ez?

A pap fiával szinte forogni kezdett a világ e kérdés hallatára; mégis erőt vett magán és szilárdan telélé:

— Leghőbb vágyam a cséplés!

A tanácsos uron meglátszott, hogy nem volt ily feleletre elkészülve. De azért a pápaszemén át nem villogott harag, figyelmesen tekintett a beszélő szemébe és az álmélkodás csak úgy dült belőle.

— Ennyi az egész?

— Ennyi.

Az ügy tehát nyélbe volt ütve, csak némi alakosságok maradtak kitöltetlen. Hívtak szakértőket és megvizsgálták a papfiu kincses tárt: kisült, hogy három tiszta inget, egy új zsáknadrágot, két pár kapezát és tükröt rejteget ő keme, sőt az utóbbi előtt, «igyhangozt a vádlott vallomása» — szokta ünnepnapon megfésülni fürteit. Felvágták az anyuska dunyháját — pölyhöt találtak benne. Még az atyuska hosszú fürteit is szemle alá vették: ott se találtak semmi elvetemült dolgot. De már erre az atyuskának is megjött a mersze a kérdése:

— Kegyelmes uram, miért sujt bennünket most ily vád? Aztán a sok költség?

A kérdés első felét jogosnak ismeré el a tanácsos ur és hogy lecsitítsa a károsult félt, a bíróhoz fordult és mondá: — ugy-e gézengúz, te gyártod mindig a pletykát! A mi pedig a perkoltséget illeti, erről keressen kilyilvántat: — adjon hálát az istennek, hogy csak ennyire rug! Aztán jól lefordván a bírót, átrándult a szomszédfaluba, mert onnét panaszt tett a pápa, hogy a tanító ártalmasan magyarázza az eseményeket, mondván: vessetek borsót, ültessetek káposztát, a többire rá se hederítetek!

Egy év múlva megjött a végzés: ennek meg ennek a papfiunk nem tudják be bünyül azt, hogy csépléssel s az életnek a magtárba hordásával foglalkozik, csak gondja legyen rá, hogy tisztán csépeljen.

Azonban a papfiu meg nem érte már ezt a végzést: az ő élete meg volt rongva. Az örökös egyéniségek fokozatos látogatása nem annyira ő reá, mint a környezeté volt gonosz hatású. A korcsmáros volt az első, a ki rá mondta az ítéletet: vörös inges, — utána mondták azt a muzsikok (pórok) is. Kezdetben csak féltékeny rebesgették e szót, de később napról-napra erősebben. Végre a leányok láttották a fonóból. Nem volt már kiért fésülgetni a fürteket — ünnepnapon.

Az atyuska és anyuska is bolondul cselekvének. Reggeltől estig csépelte a fiu, szórt, gyűjtött a magtárban, és ha este hazatért, azzal rontották neki: — «Térj eszedre! Ne bomolj!» Utoljára menyasszonyt is keritettek a számára, a kinek az orrából is csak a fele volt meg és egyik szeme is hiányzott.

A papfiu ekkor azt mondta magában: elég, — és egy szép reggelen nyoma veszett.

Szálykov-Scedin után oroszból — 7—0.

FORSTER DÓRA.

Angol regény.

Irtá BESANT WALTER.

TIZENKILENCZEDIK FEJEZET.

Londonban.

Igy értünk a városba, hol első éjem nyugtalan s rémségekkel teljes volt — mert mindenütt azt a fekete alkotmányt láttam, feketén leszónygezve s rajta a hóhért piros palásttal és kezében a bárdal.

Szállásom a Drury-Lane közelében, a Nagyvad-utcában volt, Purdy János házában, a mi

ÉRŐLTETETT MOSOLYLYAI ÉS ALÁZATOS HAJLONGÁSOKKAL FOGADOTT.

blanchlandi kovácsunk rokonánál, a ki szintén azt a mesterséget üzte, és meglehetősen jól is ment neki. A felesége, ámbár buzgó hive a protestáns örökösödésnek s nagy ellensége a pápistának, irántam igen szives és előzékeny volt, mindegyre bejött hozzám valami okon, ürügy alatt s vigasztalt a hogy tudott. A férje hasonlóké, a ki minden jó szolgálatát felajánlotta, mint eszaki vidéki polgár, a ki tudja minő tisztelet illeti meg a Forstereket s fogadta, hogy fölök senki meg nem tudja itléltünk, nem csak magáról, hanem a feleségéről is jól áll e részben.

Másnap korán reggel Hilyard ur látogatott meg; most ismét új alakot öltött s úgy örült új áruhájának mint új játéknak a gyermek. Ezutal vidéki orvost ábrázolt, fekete selyem kabátban s óriási nagy firtos parókával. Én nem tudtam megérteni, mire való ez az álcazkodás, holott Londonban őt egy lélek sem ismerte s a kik ismerték volna, mind szétszórvá vagy fogva voltak. De ő annyira tetszett magának így s úgy elmagyarázta, hol vette a selyem kabátját, egy zsiárusnál, s a parókáját, mely egy elhunyt nagyhirű orvosé volt hajdan, s annyira tetszelget, hogy az milyen jól áll neki s mily tudós képet kölcsönöz, hogy meg kellett hagynom ezt a végre is ártatlan örömet.

A nagykirályné-utcában találtam szállást magamnak, — mondá, — nem messze innen s a Drury-Lane színház tövében egy szőlva, a hová tegnap este el is mentem, egy kis szórakozás okéért.

— Szórakozásért? — felelém, — hát azért jöttünk mi Londonba, hogy szórakozzunk?

— Nem, miss Dóra — de mivel az este ugy sem tehettem volna semmi hasznosabbat, és az uton annyi fáradságot és izgalmat állottunk ki, én e szórakozást nem is henyé időtöltésnek tekintettem, hanem a test és lélek orvosságának. S nem is jártam oda hiába. Hallja csak és bámuljon, mert a mit mondok ugy meg fogja lepni kegyedet, a mint még semmisen lepte meg életében. A *Prestoni foltozó varjút* adták; bámulatosan adták, — ámbár némely részben jobban is lehetett volna, — de nem a darabról van szó, hanem a játékok egyikéről. Képzeld csak, — de ne legyen oda bámulatában, bármennyire meg fogja lepni — a fő nő szereplő — ki se találma! Felségesen játszott, oly tüzzel, annyi szenvedéllyel, oly elegáncziával —

— No, süsse ki már!

— Nem más — mint a kegyed egykori szobalánya, Lee Jenny.

— Nos, miért volnék ez által meglepve? Hiszen tudtam, hogy színésznő lett.

— De azt nem gondolhatta, hogy ennyire vigye. Hát az nem lepd meg, ha egyszer azt hallana, hogy én — a ki papi pályára készültem, ámbár eddig még egy nyomorult káplánságig sem tudtam fölvenni, egyszerre csak

canterbury-i éresek lettem; vagy hogy valamelyik ügyvédnek az inasból Anglia lord kanczellárja, vagy egy dobos gyerekből a hadsereg főtábornoka lett? Pedig ez a leány a szinpad éreke, kanczellárja, főtábornoka — azt mondatom!

— S becsületes-e?

— Ki kéri azt? A szinpadon a Calistákat, Almeriókat és Celindákat játsza; a szinpadon kívül semmi dolgnak vele. Csak azt mondam róla, hogy kitűnő művésznő lett belőle. De ez még nem minden. Előadás után a hátulsó kis ajtóhoz mentem s egy színházszolgáltól egy sort küldék be neki, melyben csak annyit irtam, hogy egy northumberlandi régi ismerőse ohajt vele beszélni. Nehány percz múlva lejött. Nem ismertem rá — ezt csak sikerült álöltözetem és parókám tette, — de a mint nevemet fülebe sugám, rögtön nyájason fogadott, kocsijába ültetett s magával vitt vacsorára.

— Kocsija is van?

— Van ám és pedig saját kocsija, lovai és kocsisa. Lakása, ámbár kissé messze a színház-tól, igen előkelő. És képzeld: kit találtam nála? Frank urfít, Radelyff Frank urat, a ki ugy látszik igen nagy barátságban van vele; de kérem, ne gondoljon semmi rosszat. Szegény Frank urfi, egészen oda van, borzasztóan köhög s csupa csont és bőr. Hanem azért ugy látszik, most is bolondulásig szerelmes a leányba. Ez parancsol — s ő engedelmeskedik.

— Hát még most is tart a kuruzslás?

— A mi a kuruzslást illeti, azt hiszem nem gyakorol mást, mint a mit minden szép nő gyakorolhat, a ki fiatal s tüzes szemei vannak. Igen meleg érdeklődéssel kérdezősködtek mind a ketten nagysád felől, és a tábornok ur felől is. Frank ur azt mondá, ha tudta volna, hogy valami készül északon, ő is hazasiétt volna, hogy a bátyja — lord Derwentwater mellé sorakozzék; de akkor tudta meg, a mikor már késő volt. No, ez a szerenese — mert a hadviselés egy hét alatt bizonyosan megölte volna, a nélkül is annyira odáján van szegény. Jenny pedig, a kinek, mint mondja, igen nagy ismeretesei vannak a legmagasabb körökben, felajánlotta minden szolgálatát és közbenjárását egykori urnőjének, kinek jószágáról és kegyességéről soha sem feledkezett meg s nem is fog soha megfeledkezni.

— Közbenjárását! A szobalányom —

— Volt szobalánya, kisasszonyom — de most a Drury-Lane első művésznője. Oh, mikor érik oda a világ, hogy a szinpad művészeit is épen annyira tudja becsülni, mint a tudósokat, festőket és költőket.

— Kérem, Hilyard ur, ne szóljon többet róla. Nem kíván a szinpal mögötti és hátulsó kis ajtóbeli pártfogásokat? Kivált egykori szobalányomtól. Soha.

— Ej kisasszony! a kis eger is tett egyszer jó szolgálatot a hatalmas oroszánynak; s ki tudja, mi utat és módot rejtett el a gondviselés a Forster Tamás uram megszabadítására! De ha ugy kívánja, ne beszéljünk most erről; csak majd ha szükségünk lesz rá, térünk vissza a tárgyra.

Megvallom, bántotta büszkeségemet, hogy egykori szobalányom segélyére szoruljak, bármily állást foglalt is el az most a társaságban. Igaz, hogy annyi sok rokonomból — a kiknek a száma legió — csak az egy lady Cowper tartozott az uralkodó párthoz, s volt abban a helyzetben, hogy pártfogásával segíthetett rajtunk — ha akar, a mi felől még akkor egyáltalában nem lehettem bizonyos. De még csak a legvégső szükségnek tartottam volna azt, hogy Lee Jenny, az egykori cigány leány segítségét kérjem — s hálát adok istennek, hogy végre sem szorultam reá.

Ugyanazon nap délutánján Hilyard ur ismét érettem jött s magával vitt, hogy egy kis körutat tegyünk a városban. Utközben mindig szabadtási terveit fejtegette előttem, melyeknek nagy bővében volt, egyiket elvetette s a másikat vette elő, de egyik kalandosabb volt a másikkal s ő maga sem tudott egyikben is megállapodni. A többi közül az egyikbe — ámbár a mint maga megvallá, a terv még teljességgel nincs kidolgozva s csak határozatlan körvonalakban élt a fejében — mindjárt bele is vitt. Egy kalózfejta kapitányt fődözött fel, mondá, a kinek az a mestersége, hogy oly urakat, a kik valami okért el akarnak tűnni Londonból, sőt Angliából, lopva keresztül csempész a csatornában, jó pénzért, — de ha az ellenfél még jobban megfizeti, el is árulja őket s így mind a két részről felveszi a jutalmat. Ehhez mondá hogy elviszen engem másnap, hogy alkudjunk meg vele Tamás bátyámnak Franciaországba szökötése iránt.

— De hát minek menjünk hozzá, ha oly gazember! miért nem fordulunk inkább valami becsületes, megbízható emberhez?

— Oh, — mondá Hilyard ur rejtélyesen, — egészen más az én célom, majd meglátja.

Másnap azt kívánta, hogy öltöztem a lehető legdiszesebben s üveges hintóval jött érettem. Szükséges, mondá, hogy a svihák kalóz a lehető legmagasabb fogalommal legyen a kisasszony rangja és gazdagsága iránt.

Sok keskeny és görbe utcán át, végre egy — a Temze partján levezető fedett lepcsőnél álltunk meg a kocsival s ott lezállva, lementünk a parton és egy csónak, melynek révése ugy látszik előre értesítve volt, egy belebb horgonyzó nagyobb hajóhoz szállított. Szívem szorongott, a midőn e hajó fedelzetére hágtunk fel, a hol az a bizonyos kalóz — átkozott rossz képű ember — erőltetett mosolylyal és alázatos hajlongásokkal fogadott.

— Itt a mylady, — mondá Hilyard ur, — a kiről szoltottam önnek. Ámbár becsületes emberek közt, mint mindketten vagyunk —

— Oh, bizonyára, vigyorgott a Judás-képű. — Nincs helye titkolózásnak, még is megbocsát, ha nem mutatom be a kisasszonyt, s nevetek egyáltalában nem említek. Tegye föl, hogy a myladynek valakije van, apja, fivére, kedvese, vagy férje, kinek érdekében van — bizonyos adott órában észrevétlenül eltűnni... mennyiért vállalja magára, hogy őt francia partra szállítja?

— Tekintve a vállalat kockázatot volt — s a becsületes kiszolgálást, potomságért, százóten guineáért.

— Potom ár, valóban! — mondá Hilyard ur (ámbár én egészen más véleményem voltam, s valóságos szembetszésnek tekintettem, ily ropant összeget követelni egy embernek a csatornán átszállításáért). — De jegyezzük meg, hogy az időpont, melyben az átszállásnak törtennie kell, most még meg nem határozható, s önnék szüntelen készen kell lennie, a nap, vagy éj bármely órájában jövének az.

— Jó, — mondá amas, — de a várakozásért s készen állásért hetenként 10 guinea többletet kell kálnem.

— Mi sem természetesebb! Valódi szerencse, hogy ily olcsó emberre akadunk! Megkapja uram, a mit kíván — megkapja... —

— Igazi Judás Iskariotes! — mondám, — mikor a kalózhajót oda hagytuk. Mit gondol, Hilyard ur, ilyen emberre bízni a bityámat. — Dehogy akarom rábízni, dehogy aka-

rom, — felelé. — Hiszen csak cselvetés. Czéloom, hogy a nyomozást végtára vessem. Ez az ember elárul, annyi mint bizonyos. Ha sikerül megszöktetni Tamás urat, a király emberei legelőször is ennél embernél fogják őt keresni — s a míg keresik, az alatt másféle ellanunk.

Valóban, ez szellemes gondolat volt. Csak hogy előbb még meg kellett szöktetni a jó Tamást, a ki pedig többi társaival együtt Newgateben volt, erős zár alatt!

Nyugtalan levén már, hogy valami komolyabb lépést is tegyünk bátyám megszabadítására, másnapra a lady Cowper felkeresését határoztuk el.

Oda is üveges kocsin mentünk, nehogy gyalog érkezve, a kevély főúri cselédség elutasítson, mint méltatlanokat a lady szalonjába belépni. Az előszobában várakozó sokaságot találtunk, kik részint a lord kanczellárhoz igyekeztek kérvényekkel, részint a kegyelmes asszonyhoz, pártfogásért vagy közbenjárásért esedezni. Hilyard ur az ajtónállónak valamit nyomott a markába (láttam, hogy egy teljes guinea volt) s megmondván neki ki vagyok, így szólt: »Mondja meg a kegyelmes asszonynak, hogy unokahuga kíván vele szólni.« Az inas nagy reverenciát csinált s nemsokára azzal az izennel jött vissza, hogy a kegyelmes asszony kéri unokahugát a belépésre.

Magam mentem be s igazán reszkette. Sietek megmondani, hogy lady Cowper a lehető legnagyobb nyájassággal s őszinte szívességgel fogadott. Azelőtt még soha sem láttuk egymást — s nem győzte ismételni, mennyire örül, hogy megismerhet, mennyit hallott felőlem beszélni s mennyire hasonlítok boldogult nagynénémhez, lady Crewe-hoz. Azután leültetett s kikérdezett, mi a bajom, ámbár gondolhatta, hogy a Tamás bátyám megszabadítása ügyében járok.

— Ismerem Tamás bátyádat, — mondá, — még képviselő korából. Mindig hívtam, hogy látogasson meg gyakrabban, de ő jobb szerette a whig kávéházakat minden női társaságnál s szalonnál. Jó tanácsokat adhattam volna neki, de hihető, hogy úgy sem hallgatott volna azokra. De ha már beleegyezett ebbe a szerencsétlen vállalatba, legalább bár szökött volna meg, mint annyi mások. Miért is nem szökött meg?

— Bizonyára a becsület nem engedte, — felelem félénken. — Mindenki megszökhett, csak a tábornok nem, a ki a fegyverletételt aláírta.

— Nem tudom, mi a király szándéka a lázadók iránt. Annyi bizonyos, hogy a miniszterium a legenyhébb eljárást fogja ajánlani ő felségének. Tudod-e, hogy családóm feje, a callalee-i Clavering ur is a foglyok közt van! Mit gondolt, hetvenegy éves léte, hogy ily meggondolatlan dologba elegyedett! Mi, ferjem a főkanzellár és én, mindent el fogunk követni, hogy őket megszabadítsuk. De mit tehetünk? Isten tudja. A király elhatározása még nincs tudva. S a sérelem ellene — valljuk meg — nagy. Trónját, örökösödési jogát, életét támadták meg! Oh, miért nem szökött meg bátyád? Bárcsak mind megszökötte volna! Mennyivel könnyebb volna szemet hunyni — mint az elfogottaknak megkegyelmezni.

Azután kérdezte, hogy jöttem Londonba, s én őszintén elmondván, hogy házuk legregőbb és leghívebb szolgálója, Hilyard ur volt kísérőm, a ki szintén részt vett a fölkelésben s most áruházban, mint valusi orvos szerepel, és kértum s kegyelmébe ajánlottam, hogy el ne árulja, látni kívánta s midőn mondtam, hogy az előszobában vár, csöngött s a belépő inasnak

parancsolta, hogy vezesse be azt az urat, a ki engem ide kísért.

Hilyard ur, képre a legnagyobb komolyságot és fontosságot erőszakolva, belépett. My lady — vettem észre — alig bírt magával, hogy el ne nevesse magát.

— Doktorom, — mondá, — hugomat nagyon szenvedőnek találom. Mi baja?

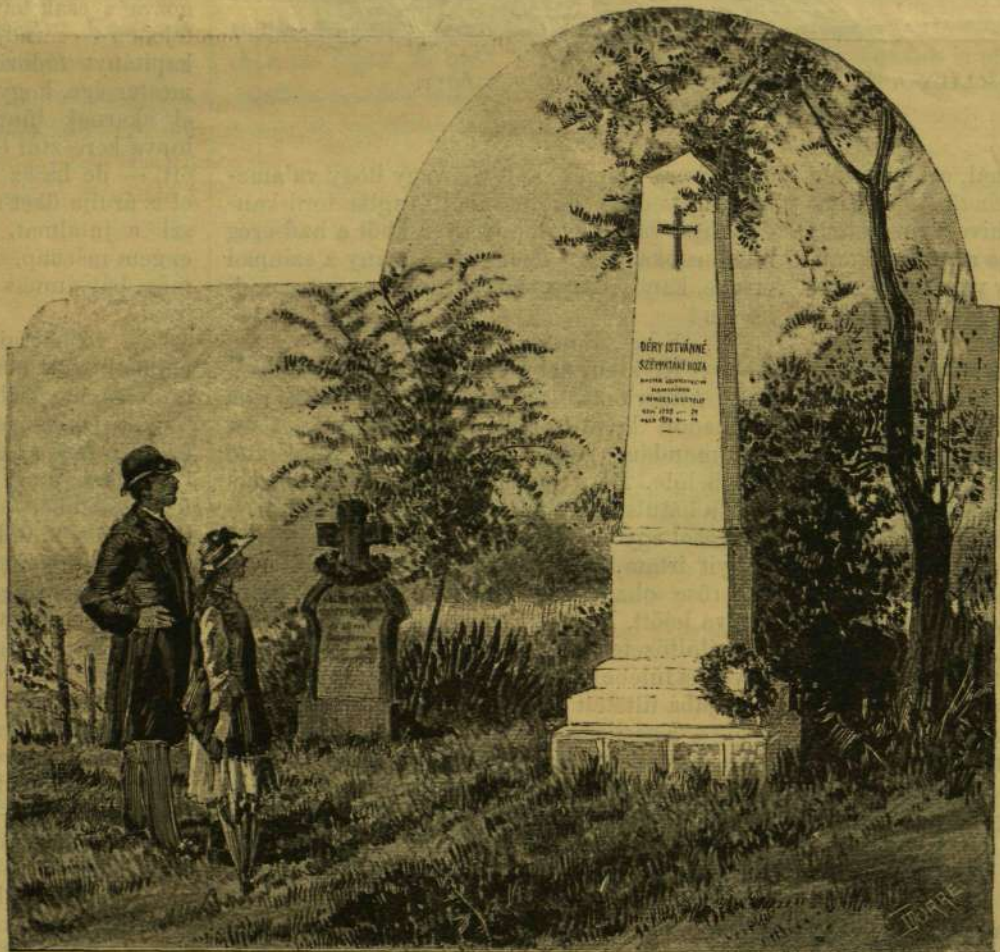
Hilyard ur beletalálta magát szerepébe s oly tudományosan determinálta betegségemet, hogy egy szót sem értettünk belőle.

— Szeretném, — mondá lady Cowper, — ha saját házi orvosommal konzultálna e fölött.

— Szívesen, — mondá Hilyard ur, — mindig öröm és tanúság nekem, tudós kartársaimmal értekezni. Különben a kisasszony betegsége, mint szerencsém volt mondani, félelemből és aggodalomból származik. Ha ladységed menti őt aggodalma okaitól, — vagy mig az történhetnék, reményt és bizodalmat csepeget belé — keszkesdem, hogy egy hét alatt oly piros pozsgós lesz, mint valaha.

My lady mosolygott s szeretete és pártfogása legjobb ígéréteivel bocsátott el magától, miután lakásomat s szükségemet kikérdezte s megígérte, hogy gondja lesz réám.

(Folyt. köv.)

DÉRYNÉ SIREMLÉKE MISKOLCZON.

DÉRYNÉ SIREMLÉKE.

Most, midőn a dalmúnek hazánkban oly fényes palotája van, mely messze hirdeti a magyar művelődés előhaladását ezen a téren, — a kegyeletnek velünk eleget tehetni, ha megemlékezünk egyikéről ama régieknek, a kik utörök voltak a dalmúnek magyar talajba ültetése körül, s kik már akkor fényes bizonyosságot tettek, hogy a magyar tehetség a művészet ágában is fölveheti a versenyt az előre haladt külföldi művészhatalmakkal, mikor még a dalmi nálunk nem lehetett föl oly ragyogó keretben, oly díszes, fényes kiállításal, a minőhöz ma már szokva vagyunk, hanem rá volt bízva egyes kiváló tehetségekre, hogy azt érvényesítsék ott, a hol lehet, szegény vándortruppok kötelékében, vendéglők termeiben, sőt jobb hely hiányában még pajtákbán is.

Az e század kezdetén Pest vármegye pártfogása alatt működő vándorszínházaknál kezdte meg pályáját Széppataki (Schönbach) Róza, a későbbi Déryné, az első magyar operai primadonna, kit még a minden iránt, a mi magyar, elfoglalt német kritika is a világhírű Catalani-hoz hasonlított.

A kitűnő színésznő és énekesnő nagy műveltségű nő vala, miről hátrahagyott s két-kötet-

ben a Kisfaludy-társaság által kiadott naplója is fényes tanubizonyoságot teszen. E naplóból terjedelmes részleteket közölt a Vasárnapi Ujság, annak idejében, melyek azonnal magokra vonták az írói körök figyelmét s ma már a Napló első kiadása csaknem végképen elfogyott, hogy egy második, tetemesen bővített kiadásnak adjon helyet.

S valóban, a ki Déryné »Napló«-ját olvasta, lehetetlen, hogy meghatottság nélkül zárta volna be a könyvet. A »Napló« maga nemcsak tartalmánál, de egyszerű, őszinte, szívhez szóló hangjánál fogva is nagyon érdekes olvasmány. Mily fényes, diadalmas ifjusága volt a legelső magyar operanékesnőnek! S mily elhagyott, rideg lón öregsége! Ki annyi diadalt aratott ifjú korában — mint inséggel küzdődő elagott nő végezte be életét. Ez volt az első magyar operanékesnő sorsa.

Midőn 1872 szeptember 19-én Miskolcra meghalt, a szegények temetőjébe, a miskolci »nagy leány«-temetőbe temették el földi maradványait. Sokáig csak egy egyszerű fa-kereszt jelölte sírját, melyről a zápor lemosta a felírást is. Később maga a kereszt is elkorhad, úgy hogy csak akkor még élő nővére: Kilenyi Dávidné Széppataki Johanna, és néhány barátja és barátinője tudták, hol nyugszanak a nagy emlékü művésznő hamvai.

Vége a nemzeti kegyelet az összeadott filérekől hamvain már-ványból díszes emlékkövet emelt sírjától balra, melynek rajza képünkön látható. A sírkövön a következő felírat olvasható:

DÉRY ISTVÁNNÉ
SZÉPPATAKI RÓZA
magyar színésznő hamvainak
a nemzeti kegyelet.
Szül. 1793. decz. 25.
Meghalt 1872. szept. 29.

Pár év mulva meghalt nővére, a maga idejében szintén elsőrangú színésznő, özv. Kilenyi Dávidné is. A képünkön látható egyszerű kőkereszt, Déryné sírjától balra, az ő hamvait jelöli. Az ő hamvai fölé özv. Latabár Endréné emelt baráti kegyeletből emlékkövet.

Most ott nyugszik a két jeles nővér, kiknek szíve oly hűn dobogott a magyar Thaliáért, a Miskolcz felett emelkedő domb-magaslaton, honnan gyönyörű kilátás nyílik a domb lábánál elterülő, füstölő és zsi bongó Miskolczra, a diósgyőri völgyre, a két Bükk-hegy-

sége s a Sajó és Hernád síkjaira. K. F.

EGYVELEG.

* A madarak elvándorlását oly helyekről, hol ragályos bajok pusztítanak, már többször észlelték. 1872-ben Galiczia Przemysl nevi városában látták, hogy a cholera kitérősekor a rendesen templomtornyokon gyülesező varjúk és csókak eltűntek. A ragály igen erősen tört ki, 18 ezer lakosból körülbelül 900 halt meg s szept. 26-ától november végéig tartott. November 30-án a madarak is visszajöttek. Hasonlót észlelték egy más galicziai városban is. 1866-ban pedig, midőn a cholera Brinnben dühöngött, oly városrészekben, hova a ragály eljutott, egyetlen veréb sem lehetett látni. Hasonló észleletet tettek más vidékeken is. Tiszán véletlen-e a madarak eltűnése s ha nem, mi oka van annak? mindaddig nem lehetett megtudni.

* Házassági tilalom. Benaresben egy főpap, ki egyuttal mint csillagász is ismeretes, házassági tilalmat adott ki két évre, kihirdetvén, hogy az égi testek sajátságos fekvése szerint az ez idő alatt házások az ég haragját vonják magukra. A hívő indások a főpap e szavát teljesen elhiszik, s házasságokat csakugyan nem kötnek. Mivel az angol kereskedőkre ez önmegtartóztatás sok kárral jár, ezek most a külügyi hivatal segítségét kérték ki, hogy ez oly esztelen mint káros tilalmat szüntesse meg.

HORVÁTH CYRILL

1804—1884.

A magyar tudományosságának, különösen bölcsészeti ágának is gyászt hozott a lefolyt hét. E hó 5-én hunyt el Horváth Cyrill egyetemi tanár, a magyar akadémia tiszteleti tagja, kegyesrendi aranymiséis előzár, a magyar filozófiai tudományok egyik legrégibb jeles képviselője hazánkban. A múlt hóban töltötte be életének nyolczvadik évét s csak három napja hiányzott, hogy megérje akadémiai tagságának félézázados jubileumát, melyre barátai, tisztelői s volt és jelenlegi növendékeinek széles nagy köre már készült is, hogy méltó megtiszteltetésben részesítse az agg tudóst. A kérelhetetlen halál nem adta neki ezt a kevés haladéket, hogy ez örömmünnepe, a szerény, az önzetlen tudós e legszűkebb, mondhatni egyetlen jutalmát megérhesse. Tán a tudomány ez agg hívet egész életén át jellemző szerénység szavára sietteté lépteit, hogy őt az ünnepeltetés elől körükből elvigye.

Horváth Cyrill Kecskeméten 1804. okt. 17-én született. Szülei középsorsú földművelők voltak, kik különösen gyöngéd szeretettel és gondnal nevelék, annál inkább, mert két kis fiukat Cyrill születése előtt elvitte a halál. Az okos fiúcskát, midőn még csak ötödik évében járt, egy volt apácához adta édes anyja, a hol írni, olvasni és számolni tanulgatott. Megerősödven, Budára küldték szülei »német szót tanulni«. Hajlama az egyházi pályára vonzván, tizenhat éves korában a kegyesrendi-k szerzetébe lépett, a mely rendet tehát hatvanegy éven át szolgált. Magába vonuló természetének, bölcselkedő szellemének kétségtelenül jó menhelyül szolgált a csöndes szerzetesi cella, a hol anyagi gondoktól menten élhetett könyveinek, zavar-talanul elmelkedhetett eszméi fölött és adhatott életet írásban azoknak.

De benne a rend is oly tagot nyert, a kire nemcsak büszke lehet érdemeinél és jellemszilárdságánál fogva, de a ki iránt nagy hálával is tartozik. Mert a mellett, hogy a tanszékeken, melyeket betöltött: a podolini, nyitrai, szegedi és pesti gimnáziumokban és a budapesti tudományegyetemen közel hatvan évig működött kiváló eredménnyel, — a rendben oly jótékony reformokat hozott be, a melyek annak tekintélyét nagyon emelték. Azelőtt ugyanis a tanári képesítésre e rendnél nem kellett egyéb oklevél az értekezési bizonyítványnál, úgy hogy az illető tanárnak jólétségére volt bízva, hogy magán-uton megszerezze azon pedagogiai és szakismereteket, a melyek fóladata komoly és lelkiismeretes betöltésére elkerülhetetlenül szükségesek voltak. De mindig és mindenütt, s így a katedrán is vannak hivatásukat föl nem fogó egyének, a kik a tanári székkel járó kényelmeket élvezik, de kötelességük teljesítéséről megfeledkeznek; más szóval: nem egy tanár maradt holtáig ismereteinek azon színvonalán, melylyel az iskolai padokból kikérült. Ez állapotnak véget kellett vetni. És Horváth Cyrill-nak sikerült is kivinni, hogy ez állapotnak vége szakadjon. Mert, ha jól tudjuk, 1875-ben a rendgyűlés által kimondott, hogy egyetemi tanfolyam halgatása nélkül a rend egy tagja sem alkalmazható nyilvános tanításra.

Az ő eszméje volt továbbá a Horányiról, e

híres piarista tanárról elnevezett »Horányi-kör«-nek megalapítása és szervezése is. E kör célja, hogy a rend tagjai minél nagyobb irodalmi műveltségre tegyenek szert, és ilyen kör ma már a rend minden házában van. Valamennyi buzgalommal és eredménynyel működik, a miről az évenként kiadott jelentések szépen tanuskodnak.

A rend virágzásának szentelt működése azonban korántsem vonta el őt azon térről, a melyen való működése nevét híressé és maradandóvá tette. Kora ifjuságától kezdve késő aggságáig ugyanis sokat működött az irodalom terén.

Szépirodalmi működése tanárkodásának első éveire esik. 1834-ben írta »Tyrus« című színművét, mely akadémiai jutalmat nyert. »Kuthen, a kun király« című 5 felvonásos színművét 1838-ban Szegeden írta, melyet »Vetélytársak« című darabja követett. 1849-ben fejezte be utolsó színi kísérletét, a »Jolántha« című színművét. Beszélük, hogy e darabján akkor is egy filozófhoz illő nyugalommal

első éveire esik. 1834-ben írta »Tyrus« című színművét, mely akadémiai jutalmat nyert. »Kuthen, a kun király« című 5 felvonásos színművét 1838-ban Szegeden írta, melyet »Vetélytársak« című darabja követett. 1849-ben fejezte be utolsó színi kísérletét, a »Jolántha« című színművét. Beszélük, hogy e darabján akkor is egy filozófhoz illő nyugalommal

első éveire esik. 1834-ben írta »Tyrus« című színművét, mely akadémiai jutalmat nyert. »Kuthen, a kun király« című 5 felvonásos színművét 1838-ban Szegeden írta, melyet »Vetélytársak« című darabja követett. 1849-ben fejezte be utolsó színi kísérletét, a »Jolántha« című színművét. Beszélük, hogy e darabján akkor is egy filozófhoz illő nyugalommal

HORVÁTH CYRILL.

Hilinger Edé fényképe után.

dolgozott, midőn Pestet legerősebben bombázták. Mindezeket, mind pedig többi színműveit leginkább Kisfaludy hazafias darabjainak hatása alatt írta.

Neveléstani értekezései, melyek a pesti gimnázium értesítőiben jelentek meg, ma is figyelemre méltó dolgozatok. A »Nevelési álláspontok«, »Mi a művelés?«, »Mi a tanítás?« című értekezései nemcsak szerzőjük kitűnő paedagogiai érzékéről és széleskörű ismereteiről tesznek bizonyosságot, de tanuskodnak egyszerűsége és szellemességéről is.

Eszméit nemcsak a papírra rakta le, de azoknak megfelelőleg járt is el. Különösen türelmességének adta sok tanulója. Soha nemzetségek, faj, vagy vallás szerint senkit meg nem különböztetett. Minden tette az igaz keresztény, a valódi papra és kitűnő tanárra vallott.

Szépirodalmi és paedagogiai működésénél azonban maradandóbb nevet szerzett magának a bölcsészeti irodalom terén, a mely tannak a budapesti tudományegyetemen husz év óta nyilvános rendes tanára volt, és a mely te-

ren való működése elismerésül választotta meg az akadémia ötven évvel ezelőtt levelező, majd két évvel később rendes, végre 1865-ben tiszteletbeli tagjává.

Nálunk a bölcsélet az újabb időkig kevesen művelték. Az újabb időkben is, egy-két művön kívül, alig jelent meg oly munka, mely ne a külföldi, s különösen ne a német bölcselkedők nyomán haladna. Sőt még az e nemű dolgozatok felsorolásával is nagyon hamar kész lennénk. S a mely kevesen művelik írónk közül az irodalomnak az ágát: ép olyan, vagy tán aránylag még kisebb tanulmányi fordítan rá iskoláinkban és fordítanak rá az irodalom más mezejét művelő írónk, a mi történelmi és szépirodalmi műveink legtöbbjén meg is látszik, mert csak nagyon kevése van rá nyomva a bölcséleti szellem, mely pedig életet ad és halhatatlanságot biztosít a műnek.

Sokan még a bölcséleten jogosultságuk is kétségbe vonták és vonják ma is. Ezeknek Horváth Cyrill a tudomány és logika hatalmas érveivel felelt meg »A filozófiai rendszer méltóságáról« szóló értekezésében. Ez értekezés — mint szerző magát kifejezi — czélul tűzte ki magának kikelni azon előítéletek ellen, hogy a filozófia nem egyéb, mint az egyre változó vélemények tárháza. Szerző ez uralkodó balvételekkel szemben bebizonyítja, hogy igenis, a filozófia nemcsak tudomány s nemcsak szükséges, de a legfőbb tudomány.

És tényleg így is van. Mert a mint a mennyiség-tan segédtudománya a csilgászatnak, a történelem a jogtudománynak és az elősok tanulmányozása nélkül az utóbbiak művelése nem is képzelhető: ép így a bölcséleten tanulmányozása szükséges valamennyi tudomány műveléséhez. Régi igazság, mely még ma sincs általánosan elismerve.

A jelzett »legfőbb tudomány« körébe vágó számos jeles értekezést látott meg napvilágot Horváth Cyrill-nak az akadémia kiadásában is, melyeknek részletes ismertetése és fejtegetése messze túlhaladná e vázlat keretét, a miért is csak röviden foglalkozunk velők. Olvasni, alaposan ismerni kell azokat, hogy megismerhessük írójuk szellemét és az eszméket, melyek benne ki vannak fejtve.

Schellinggel, kit »a szó legszorosabb értelmében vett bölcsész«-nek nevez, kiváló előszeretettel foglalkozott és ennek bölcséleti elveit két értekezésben ismertette. Az egyik Schelling filozófiai álláspontjáról, a másik Schelling identicizmusáról szól.

A bölcsélet eszméjéről egész sorozat felolvasást tartott az akadémiaiban, 1851—1854-ig. Irt továbbá a filozófiai módszerek jelen állapotjáról, a pozitív és negatív filozófia közötti viszonyról, az isten-fogalom eredetéről, az isten és a világ közötti viszonyról, stb. Mindannyit — mint Toldy Ferencz írja — mely gondolkodás, szabatos nyelv és kitűnő logika jellemzik.

Ha már kisebb értekezéseinek ismertetésébe és méltatásába sem bocsátkoztunk mélyebben, annál kevésbbé tehetjük ezt nagy főművével, mely még meg sem jelent. E mű: az úgynevezett konkretisztikus, vagyis háromegységes filozófiai rendszerre fektetett bölcsélettan, kiadásra készen, tárgymutatóval is ellátva, hever szerzője íróasztalában. Hozzá közelebb állók mondják, hogy életében nem óhajtotta e művet kiadni.

A halál kegyetlenebb, de igazságosabb volt érdemeivel szemben s legyőzte szerénységét. Vízvárában hunyt el, mely már régebbi idő óta senyvesztette, de csak e hó 8-dikára terve-

Vénykezési Szemle: A jezdői kerestől. Buchwald... Határozati...

MELLÉKLET: Curiai Határozatok. A budapesti kir. tábla elvi jelentőségű határozatai.

HALÁLOZÁSOK.

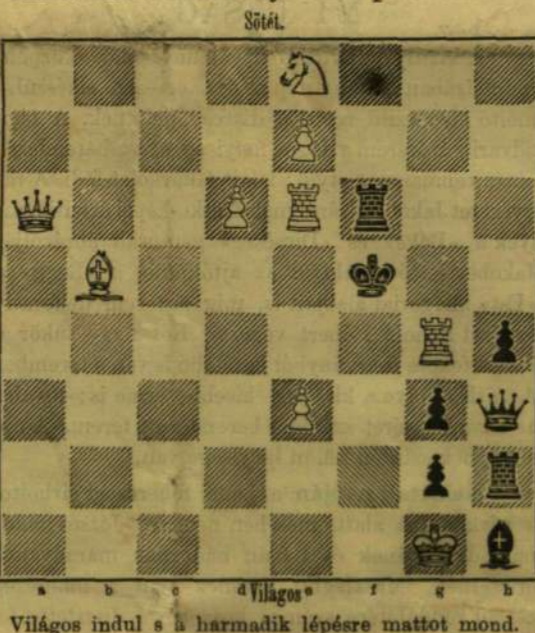
VERESS SÁNDOR temetése Bukarestben tömeges nagy részvét mellett ment végbe. Veress alig öt napi betegség után halt meg.

ÖZV. KRATYK ALAJOSNÉ szül. vajai báró Vay Julia, 80 éves korában, Debreczenben és az érsekeri templom sírjoltjában temették el.

BÁRÓ KRISZTÓF UJÓSTRÁK miniszter, sógora Bach miniszternek, meghalt Bécsben 62 éves korában.

SAKKJÁTÉK.

1299. számú feladvány. Hintzpter J.-től.

Világos indul a harmadik lépésre mattot mond.

Az 1294. sz. feladvány megfejtése.

Table with columns for move numbers and solutions for White and Black pieces.

Melyesen fejtették meg: Budapest: E. K. és F. H., Andor S. s. Kovács J. — Az Erkel-sakk-társaság nevében: E. K. — Mellékleteket beküldötték: Budapest: Senki Éde. — Győrött: R. Elvira. — Veszprémben: Roland Károly. A nagy-nyeddi ev. ref. Bethlen főtanoda olvasóköré nevében: Nagy András. — Macsolán: Varga József. — A pesti sakk-ör.

Hibaigazítás. A multieth feladvány sorszáma 1298.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Elhagyatva. Itt-ott van benne némi érzés s egy pár csinos sor; de retentó hosszú, szétkalandozó, ellapuló. Így nem lehet verset írni, hogy csak neki inditsuk a pennát — aztán ott álljunk meg, a hol kifáradtunk!

H. N. S. A levél igazán különös humorral van írva; bizony nem gyönyörködünk benne. A versek jobbacsakák, ámbrá olyant, mely a mértéket megtűnt, nem találunk köztök. A „Kisútlókéhez” czimú bölcselmi óda volna; de alig akadna utánaunk második, a ki végig olvassa. A könnyedebbek pedig nagyon is ártanak. A „Mint a vándor madár” — és „Egtem én is kezdődnek még legjobbak, de közlendők közé még azokat nem sorozhatjuk.”

HETI NAPTÁR. November hó.

Table with columns for days of the week, religious events, and public holidays for November.

Holdváltások: U. negy. 9-től 10-re virradóra 29 perc. é. u.

Tartalom. Szöveg: Gróf Lónyay Menyhért — Utolsó álom. Költemény. — November 2-án. Költemény Kisérítől. — Az érsek-prímási új palota Esztergomban.

Képek: Gróf Lónyay Menyhért. — Vilmos császár séfakocsizáson a babelsbergi parkban.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós. (L. Egyetem-tér 6. szám.)

Hamisitott fekete selyem.

A venni szándékolt kelméből egy mintadarabkát elégetünk, s a netáni hamisítás azonnal napfényre jön. Valódi, tisztán festett selyem rögön fölkkunorodik, hamar elszárik, s keves, egészen világosbarna színű hamut hagy hátra.

KÖZSVÉNYESEKNEK.

Kwizda Ferencz János, es. k. údv. szállító és kerületi gyógyszerész urnak, Korneuburgban. Heves csász. következtében karjaimban igen nagy kínoztartást éreztem, melynek minden szabad mozgásának gátoltak, s arra indítottak, miszerint az ön gyógyszerfolyadékával kísérletet tegyek.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Elhagyatva. Itt-ott van benne némi érzés s egy pár csinos sor; de retentó hosszú, szétkalandozó, ellapuló. Így nem lehet verset írni, hogy csak neki inditsuk a pennát — aztán ott álljunk meg, a hol kifáradtunk!

H. N. S. A levél igazán különös humorral van írva; bizony nem gyönyörködünk benne. A versek jobbacsakák, ámbrá olyant, mely a mértéket megtűnt, nem találunk köztök. A „Kisútlókéhez” czimú bölcselmi óda volna; de alig akadna utánaunk második, a ki végig olvassa. A könnyedebbek pedig nagyon is ártanak. A „Mint a vándor madár” — és „Egtem én is kezdődnek még legjobbak, de közlendők közé még azokat nem sorozhatjuk.”

ISTVÁN BÁCSI NAPTÁRA

vagyis családos házigazdának és gazdasszonyoknak, népnevelőknek, helységi előjáróknak, iparosoknak és földmivelőknek való képes kalendárium 1883-İK ÉVRE.

Alapító MAJER ISTVÁN. Szerkesztő Kőhalmi KLÍMS FERENCZ tanár. HARMINCZADIK ÉVFOLYAM.

Számos képpel. Ára füzve 50 kr.

TARTALOM: Csillagászati és kortani jellegzése az 1883. közönséges évrnek Szerk. Tóth Mike S. J. tanár. — Naptári rész. — Bélyegekről. — I. Az erkölcsi világ. Névnapot mutató tábla (abc rendben). — Születés-napok naptára 1801-1899. — Király-hymnus. A magyar nép számára írta Kis Rezső. Dallamát egy XVII. századbeli templomének nyomán vegyes énekkarra írta Bozsis Mihály. — Fischer Agoston. Mit tesz józan felfogás szerint a korrál haladni, vagyis korszerűleg művelni a korszak? — Kőhalmi József. A meggazdagodni vágyás ördöge. Párbeszéd. — II. Gazdák és gazdasszonyok naptára. Somogyi Gyula. A gazda szemé hízalja a marhát. — Andrassy Jenő. Majd megtegye maga is bányám uram! Elbeszélés. — Szibenli Izta Géza. — Szombathely (Árcz képpel). — Szatankovics György, Szent-györgyi néptanító (Árcz képpel). — IV. Történelmi. Ernusz Timóthy Szent Imréhez. — Kőhalmi József. Czirák János (Árcz képpel). — Peczoly János 1818-1884. (Árcz képpel). — V. István bácsi a házában és a nagy világgában. Az osztrigomi új primás-érseki palota (képpel). — Tatralföld (képpel). — VI. Művészet és műpar. Az országos történeti magyar ötvösművek kiállítása Budapestén. 10 képpel. — Kriariss a beteges kőzet szoborparcát Kis Györgytől (képpel). — VII. Természet világgában. Somogyi. A sugar tőrésből származó-tünetmények. Hajnali és esti pirkadás, délibáb. — VIII. Tréfák mezeje. Nyulassy Antal Hamvazó szerdán. Adomák. — Magyarországon tartatni szokott országos vásárok jegyzéke. — Hirdetésék.

Legelősb bevásárlási forrás a tüzelő anyagokra.

KÖSZÉN ÉS COAKS

Salgó-Tarjani szalon darabos 60 kr. koczká... 55 kr. díj (tőlűtt kályhákhoz) 45 kr. Porosz szalon szén darabos kocka és díj 80 kr. Coaks a légszuszogár eredeti ára mellett 87 kr.

Egész kocsirakományok azaz 20-30 mtrmáza vételnél tetemesebben olcsóbb. FA-zár és egész-szemes, a magyar királyi korona-uradalmak erdőségeiből, méterelőken egészben és eldarabolva; hasonlóképen súly szerint zákokban. Legkönynebb ellenőrzése az átvett mennyiségnek. A bevásárlásnak legelősb és legé-szerűbb módja.

ÉDER ANTAL GYULA

legrégibb budapesti tüzelő-anyag üzlet. FŐIRODA: IV. FERENCZIEK TERE 4. SZÁM. Legelősb megrendelési mód levelezési lappal.

Könyvmda és kartografiai intézet.

POSNER-féle 1885. évi NAPTÁRAK

(33 különféle kiadásban.) — Különösen CZETTEL szabadalmazott előjegyzési s jegyzéknaplára német és magyar 75 kr. KODOLÁNYI gazdasági könyvveteli naptára IX. évfolyam 1 forint 50 kr. POSNER FALI NAPTÁRA különféle alakban, mindennemű bloek- és zsebnaptár, naplókönyvek nagy választékban. Saját kiadásomban megjelenő

Kiállításra, mely december 1-én jelenik meg, különösen felhívom a közönség figyelmét; ismeretterjesztő tartalma, számos, pompás kivitelű képei és gyakorlati beosztása folytán nélkülözhetetlen közkönyv lesz mindenkire néze. Előjegyzési ára 1 frt.

Naptár-jegyzék kívánatra ingyen. POSNER KÁROLY LAJOS, magyar kir. udvari szállító, papir-nyágykereskedő, az első magyar vonalzó intézet, üzleti könyvgyár, könyv- és könyvmda tulajdonosa. BUDAPEST, Erzsébetter 7. sz. alatt.

Legújabb szabad. billard-golyók.

Alulírott hátkorodik tiszteltet tudatni, hogy sok évi fáradság után sikerült neki 1875 billard-golyókat készíteni, melyek jószág és tartósság tekintetében minden eddig készítettéknél felülmúlják. Szín, hang és ruganyosság tekintetében teljesen hasonlítanak az élfantons-golyókhoz, azonban elpusztíthatatlanság tekintetében messze felülmúlják azokat, miután törés vagy repedés e golyók-nál teljesen lehetetlen, s erre nézve 1 évi írásbeli jótállást vállaltok. Egy darabnak ára 62 mméterig 5 forint, 62-66 mméterig 6 forint, 66-70 mméterig 6 frt 50 kr., nagyság szerint. Közel 100 billard, minden rendszerből, folyton rakáron.

KNILL KÁROLY, Bács, IX. Rössau, Rothe Löweg. 5. u. 7.

LATZKOVITS A. Budapest, Váci u. 22. sz. FÉRFI-INGEK specialis készítője ajánlja különlegességeit URI DIVATÁRUK és FEHÉRNE MÜEKBE feltűnő olcsó árakon.

Nyilvános elismerő, hála-nyilatkozat és ajánlat.

Tek. Fácányi Ármin gyógyszerész urnak, Budapest, IX. ker. (Kőbányán). Alulírott több év óta látlál és igen mákos gyomorhuruban valamint általános elnyálkásodásban szenvedtem oly annyira, hogy már végtére nem tudtam tovább lenni. A bajom még inkább nagyobb és máris elviselhetlenül vált. A midőn csakis véltlenül a lapokban megjelent egyik hirdetésben az ön által fel állát és készített magyar édes gyógymustárról és annak kitűnő gyógyhatásáról és reneszáns volt olvashattam, azonnal azon édes gyógymustárról megrendeltem egy néhány üveggel, hogy azt bajom elhárítására használhassam; — és csakugyan tény az, hogy nem esá-lódnam ann-k kitűnő gyógyhatásában, miért is azóta ugyanaz nélkülözhetlenül vált nálam, és nem is szabad házamnál hiányoznia, és hogy kezeznél legyen, mindig van belőle kisebb készletem. Ezen oly fényesen sikerült eredményt után, ugyanezen édes mustárnak legkitűnőbb felúlmúlhatatlan gyógyhatásáról teljesen meggyőződve lévén, emberfelebaráti kötelességemnek tartom ön által felállít és készített édes gyógy-mustár mindazoknak, a kik hasonló bajokban szenvednek, legő-zintűbb és legjobb lelkismerettel nyilvánosan ajánlanom. 1890

Többeket ismerem, a kik hasonló gyomorhurujban szenvedtek, többféle orvosi szert szerk nélkül használva, s végtére is kieszárvátek. Ha mindazok idejékárán ugyan-azon kitűnő gyógyhatású édes mustárnak használatát igénybe vették volna, bizonyosan ők is folyógyulva kedves családjuk további öröme életben maradhattak volna. Minthogy mustárkészletem vége felé jár, tisztelettel felkérem t. gyógyszerész urat, sziveskedjék mellékel 3 frt 30 kr-ért azonnali 3 nagy üveggel ugyan-azon kitűnő gyógy-mustárjából posta után nékem megküldeni. — Maradok önnek hálás köszönettel tar-tozó tisztelője Niek József Károly, ker. erdősz, Nagy-Megyér (Kömörömege).

A „Franklin Társulat” kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvtárnánál kapható, az osztrák tartományok számára Szélnszki György es. kir. egyet. könyv-árusnál Bécsben I., Stephensplatz Nr. 6.

NEMZETI NAGY KÉPES NAPTÁR.

1885-İK ÉVRE. SZÉPIRODALMI ÉS ISMERETTERJESZTŐ TARTALOMMAL, EGY SZINNYO-MATU CZIMKÉPPEL ÉS SZÁMOS A SZÖVEGBE NYOMOTT KÉPPEL. Szerkesztő ÁLDOR IMRE. TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM. Ára füzve 1 frt.

TARTALMA: A felséges uralkodóház. — Csillagászati és kortani jellegzése az 1885-ki évrnek. — Katholikus, protestáns, görög, orosz és izraelita naptár-rész jegyzéklappal. — Bélyeg-illetékek. — Irodalmi rész: Arany J. emlékeztet. felolvasott a Kisfaludy-Társaság Arany-Innepelelyén. — Keletré magyar! Visszaemlékezés a trónörökös pár utazására (3 képpel). — Szegény ember bankója. Rajz, írta Barát A. — A szerelm. Költemény, írta Gálly István. — Kis bajok nagy gondok (képpel). — Magyar műcsarnok (képpel). — Az én szomszédomb. Egyszerű történet, írta Milecz Béla. — Udvolet Munkácshez. Költemény, írta H. Ábrányi Kornél. — Mór igazságsgazdálkaltás (képpel). — Sajn és válogás (képpel). — Sok baj semmiüül. Elbeszélés, írta Sziklay János. — Horvátország bányái (aroz képpel). — Mint a villám (képpel). — Miért állott meg az atostafi alsó malomkerék? Elbeszélés írta Jakab Odón. — Miért állott meg év történetéből (képpel). — Vegyesek. — Magyarországi orru-névtára hivatalos adatok alapján. — Országos vásárok a magyar sz. korona birtokain. — Kamatszámítás. — Cselédbért, árendát mutató tábla. — Hirdetésék.

